

En torparepojkes öden och äventyr

Nedskrivna 1961 av Aron Bengtsson då 83 år gammal.

Med ett kort tillägg 1965.

Han bodde då hos Gustav och Kerstin på Karlsfrid, Skedalahed

År 1961 den 28 februari.

Små anteckningar av min tid ännu 83 år.

Jag är född på Stockholmstorp i Skedala den 13/8 1878, Snöstorps socken. Min fader var också född där, den 24/8 1845. Han hette Bengt Petter Paulsson. Han byggde om husen på torpet då han gifte sig 1874. Död den 11/2 1896. Min mor hette Petronella Eriksson, född i Marbäckshult i Enslövs socken den 9/11 1847. Död den 17/3 1920.

Bengt Petter Pahlsson

Petronella Eriksson

Min barndom blev väl som de flestas, vi lekte i berget på den stora hallen. Vi kom alltid bra överens, min syster Matilda och jag, hon var 2 år äldre. Vi fick senare 5 syskon, en bror Karl Petter, och 4 systrar, Klara, Maria, Annie och Emeli. Emeli död 1903 genom olyckshändelse.

Då jag var 4 år byggdes bassänger i Tofta till vattenledning till Halmstad. Det bodde 4 st stenarbetare hemma.

Sedan blev det tid att börja småskolan. Jag är vänsterhänt och ville skriva med vänstran, fick smäll på fingrarna. Min första lärarinna hade fel i knoppen, hon fick sluta. Så fick vi en vikarie, duktig lärarinna men sträng. Mina Carlkvist hette hon. Sen fick vi en ny, bara 17 år, Augusta Svensson, duktig och snäll, hon stannade tills hon pensionerades. Hon var från Snöstorp.

Sedan började jag i folkskolan. Läraren hette Törnkvist, en sträng herre, nyttjade käppen samt öknamn på alla. Jag gick i skolan endast då kreaturen inte kunde vara ute, i regel 1 november till 1 april. Vi lärde inte mycket, läraren var för sträng, gick inte att piska in något.

Vi hade en källa, men på vintern tröt vattnet ibland. Det fanns en annan källa längre bort, där vi vattnade kreaturen. Far var rätt sträng, Matilda och jag skulle vattna djuren varje middag, släppa dem till bortre källan. Vi gick hem och åt om middag, hade 1 timmes rast så vi hann knappast äta. Det tog en kvart hem och lika tillbaka. Far var inte stark, hade värk. Då jag gick i skolan fick jag hjälpa till att tröska, morgon och kväll med slaga, en trave på kvällen

och en på morgonen. På morgnarna kom pojkarna och sa ifrån om jag var färdig, men vi hade mer att tröska så de gick, sen skulle jag tvätta mig och äta, så vi sprang till skolan Tilda och jag. Hon fick hjälpa mor med småsyskonen.

På sommaren hade vi kreaturen på fäladen, numera Skedala Kronopark. Vi körde på eftermiddagen till skogen och hämtade dem på morgonen. Vi hade en kviga en gång som inte blev där, kom hem på natten, gick i grannens havre och åt sig mätt, stod utanför köksdörren på morgonen, Karl Petter och jag skulle vakta henne, vi fick ligga i skogen, på natten band vi henne då korna lade sig, sen la vi oss också. Då korna steg upp löste vi henne och sprang hem. Jag låg där 5 nätter men Karl Petter gick inte med mer än en natt. Det var lite kusligt med alla läten i skogen, men jag har aldrig varit mörkrädd.

Om pojkarna på 1960-talet läser detta tror de att det inte är sant, men så sant som jag har skrivit, jag var då 10-12 år.

Skedala skola med Arons syster Tilda

Sen fortsatte jag skolan, fick en ny lärare, Anders Petter Lundén, en snäll och präktig lärare. Jag hade lätt för att lära. Läraren sade till far att jag borde fortsätta skolan, far tog till ögonen för han hade inte resurser. Det blev inte tal om det mer sedan. En gång på rasten skrev jag mitt namn på svarta tavlan med vänstran, hörde inte att läraren kom bakom, tog hartassen för att stryka ut det men han sa: "Skriv du bara med vänster hand, om du skadar höger så klarar du dig med vänster. Jag är skadad i axeln, jag kan skriva med vänster också." Han började mitt på tavlan och skrev sitt namn med båda händerna på samma gång, med vänster baklänges. Han hämtade en spegel och jag kunde inte se någon skillnad. "Lär dig samma, bra att kunna!"

Jag hade en duktig mor. När jag lade mig tog jag boken med och läste läxan ett par gånger, sedan kunde jag den på morgonen. Mor satt och spann på kvällen när jag somnade. När jag vaknade på morgonen spann hon då också. Att hon bara orkade!

Mitt hem var fattigt. Vi var 7 syskon på ett magert torp, ungefär 14 tunnland, en dagsverke-dräng, en liten pojke och en piga till hoparbete på gården, inalles 12 personer. Detta när vi var små. Far fick köpa råg, ibland 3-4 tunnor. Så fort vi växte till behövdes ingen piga eller pojke.

Vi vaktade kreaturen den första tiden i skogen. Det var kalvar och nya djur som fick läras. Det var en torvmosse vid Trollsjön, det gick en väg utmed Trollsjöns östra sida. Det fanns torvgravar på båda sidor, det behövdes bara att en kalv kom för nära korna så stångade de till och han hoppade rakt i, förstod inte bättre. Varje dag fick vi pojkar dra upp någon kalv, ibland 3-4 st. En gång låg det 3 stycken i, vi fick upp de två, men den tredje gick inte att få upp. Den andre pojken var flera år äldre än jag och mycket starkare, när han tog i på ena sidan gick den andra sidan ner för mig. Jag måste springa hem och hämta far, han var arg och sa att vi inte sett efter kalvarna ordentligt. Johan sa då att ni behöver inte vara arg för vi kunde inte hjälpa det, men Aron orkar inget, hade han orkat så mycket som jag så hade Ni inte behövt komma hit. (Det fick jag höra många gånger sen.)

Men vi hade snälla föräldrar, särskilt mor. Far var ibland vid dåligt humör, inte att undra på. Jag förstår inte nu hur han klarade allt så som han gjorde, så mycket arbete på gården och så stor familj. Inte mycket att sälja, vi skulle också leva. Vi levde enkelt och sparsamt, men vi svält inte.

Då jag gick i skolan byggdes Halmstad-Bolmen-banan. Då bodde 4 rallare i kammaren, i regel hyggliga och präktiga grabbar.

Arbetare på Bolmabanen

Sen blev det konfirmation. Det året var jag i ladugården på gården och hjälpte till att pumpa vatten, gödsla ut och rykta och bära upp mjölken, hade 45 öre om dagen.

Då jag gick och läste dog kyrkoherden, vi hade bara gått tre gånger. Sen kom det en komminister Carlsson från Strömstad, vi fick skriva uppsatsskrivning som han läste (deklamerade) och så renskrev vi det hemma. Sen förhörde han oss på det vi skrivit och inget annat. Då jag skrivit två gånger samma sak kunde jag det utantill, hade lätt för att lära, kunde alltid svara, han frågade bara på det vi skrivit.

De sista veckorna fick en del gå tre gånger i veckan, en del två. Sen fick vi testamente gratis men om vi betalade 3 kronor fick vi en bibel. Vi skulle fråga hemma men far sa att han inte hade råd och sa att vill du läsa så läs, jag har en bibel. Detta sa jag till prästen. Men då vi skulle hämta testamentet fick jag en bibel av prästen. Han sa: "Läs nu bibeln, en vanlig kroppsarbeters all tid går åt till bibelläsning, läs inga tidningar eller andra böcker." Jag tyckte bra om prästen och trodde vad han sa. Då jag hade en ledig stund läste jag bibeln en gång, hade att göra ett och ett halvt år. Sen läste jag den en gång till men fick endast ut judefolkets historia liksom vi läst svensk historia. Mina kamrater skrattade åt mig för att jag läste bibeln. Jag förlorade all tron på prästerna, de ville ju förhindra all annan upplysning.

Far var sträng. Gjorde vi hyss, som väl de flesta barn, fick vi ris i ändan. Det värsta var att vi fick hämta riset själva och knäppa ner byxorna. Men jag har inte mått illa a det, han lärde mig arbeta, tyckte han var alldeles för noga, men det har jag haft nytta av alltid.

Nutidens ungar behövde nog lite ris de också, åtminstone en del.

Året efter konfirmationen var det mycket snö. Far och jag var på järnvägen och skottade snö en vecka, det var för strängt för mig, jag fick ont i ryggen, ville inte ge efter. Vi fick 1,50 var om dagen, ville gärna tjäna några kronor, det behövdes. Jag fick behålla lite av det jag tjänade.

Vi hade körsbärsträd hemma och plockade bär och sålde. Det blev väl inte så mycket men alltid något. Min första affär blev på Skedalahed. Far skickade mig dit att sälja bär, minns inte hur gammal jag var, troligen 8-9 år, det var i alla fall före Bolmabanan 1888, jag var då 10 år. Jag hade två små korgar på axeln, en fram och en bak, vilken affärsman! Då bevärigen blev fri kom det alldeles fullt omkring mig och jag mätte så fort jag hann, tänkte inte ta betalt, en del betalade, en del inte. Då kom en löjtnant och tittade på och sa: "Mät inte fortare än du får betalt." Sen ställde han sig och tog emot pengar, jag skulle ha 10 öre kvartern, men fick han en 25-öring gav han inte tillbaka så det jämnade ut sig. (En kvarter är ungefär en tredjedels liter). Far hade mätt bären hemma, så jag fick redovisa när jag kom hem. Det stämde och jag fick några öre över. Sen var jag där flera gånger, men då mätte jag inte fortare än jag fick pengar.

Stockholmstorp

Vi hade ett torp, ca 15 tunnland mager jord. Ibland blev det torka och då vissnade en hel del ner. Far fick köpa råg, ibland 3-4 tunnor. Ett år blev det missväxt. Far lånade 7 kronor och reste till Bolmsö och köpte havre, kunde inte betala det innan han dog.

För detta torp gjorde vi 108 mansdagsverken årligen med början kl 5 på morgonen, 4 höstadagsverken kl 4 på morgonen samt 14 kvinnsdagsverken. Dessutom gjorde vi s k hoparbete vid skörden, 3-4 dagars råghuggning med 3 från varje torp samt 2 vid inkörningen. Ungefär samma vid havreskörden.

Sen skulle vi köra gödsel 3 dagar på hösten, 3 dagar efter våren med våra dragare samt ha foder med. Dessutom skulle varje torpare skära 3 lass torv till bränneriet. Dessutom skulle torparhustrurna klippa fåren 2 gånger om året, patron hade 70 vinterfödda får.

Jag gick också till stan och sålde körsbär på tivoli med flera platser, också på torget. Ibland åkte jag med folk på gruståget. Det var rallare som bodde hemma som sa att jag fick åka med. Det kunde inte bli några stora pengar av det men det hjälpte till, det var ont om den varan på torget. Pengarna hade också ett annat värde på 1800-talet.

Rallarna var snällt och duktigt folk, åtminstone de som bodde hemma var ärliga och rättvisa. Det var bara en, Gustav Johansson, som var borta en vecka, kom igen och ville ha mat och logi och fick det också. Sen försvann han utan att göra rätt för sig. Men de andra betalade för honom. Han hade gjort något hyss och suttit inne en tid, det visste inte far då, men de talade om det då de betalade.

Patron odlade potatis på 50-60 tunnland. Dessa fick torparna plocka, ca en och en halv vecka. En del extra lejdes men det räckte inte långt. Vi fick betalt för detta, ibland 8 och

ibland 10 kronor. Två plockare från varje torp ca 20 dagar om året. Sen skulle det bråkas lin i bastan, varje torpare fick lin hem att spinna, hur mycket minns jag inte. De skulle också plocka 3 kannor lingon. Det var 15 torpare och vi var som goda grannar alla, duktigt folk.

Vi hade 3 kor, något ungdjur, ett par stutar och 3-4 får, en gylta och några höns.

Boningshuset bestod av stuga och kammare, kök och häbbare. Stugan och kammaren var vinterbonade, övriga endast brädväggar, i köket öppen spis och bakugn samt stengolv.

På vintern var det så kallt så ibland var det rimfrost på skinnfällan då vi vaknade i häbbaret, Karl-Petter och jag, bara brädväggar, ingen klädsel invändigt.

Då järnvägen var färdig bodde 2 kvar hos oss, de gjorde en väg, var snälla. De hette Eskilson och Tornerfeldt.

Far hade en sjuk suga, var hos veterinär och fick medicin på en flaska. Far bad Tornerfeldt om hjälp, han sa det ska jag göra, det behövs ingen mer. När jag var i skolan fick vi ge stora ornar vatten för att lära oss. Han hade studerat till veterinär men börjat supa och blev relegerad.

Senare hade vi en ko som kalvat och blev sjuk. Far frågade veterinären, han sa: "Slakta kon om hon inte är bättre i morgon". Tornerfeldt kom hem på kvällen och sa att det var en konstig veterinär, måste vara gammal. Han sa att det finns en åder mellan örat och hornet. Ge kon en spruta där så blir hon bra. Far vågade inte, han bad Tornerfeldt göra det men han sa att det kan bli för dyrt för mig. Dagen efter hämtade vi slaktaren. De gick in för att dricka kaffe och jag skulle se efter kon och jag lipade. Då kom de två hem, det var middag. Tornerfeldt tyckte väl synd om oss, jag ska passa kon, gå du in. Då vi kom ut låg kon lugnt, en blodfläck på vägen. Han hade öppnat ådern då. Ingen såg det, kon blev bra.

Vi hade en äng vid Brogård som far betalade 50 kronor om året för extra. Vi höstade där, hade kreaturen där på hösten, men det fanns ingen bro över Fyllån så kreaturen fick vada över. Ibland var det så mycket vatten så strömmen tog dem så de hamnade en bit längre ned i lugnare vatten, sen simmade de iland. Ängen låg på andra sidan ån, det fanns en gångbro längre upp så vi gick tillbaka dit då vi kört över djuren.

Jag var 6 år då jag första gången vaktade dem ensam. Vi hade en pojke som vaktade men han skulle gå på hoparbete på gården så jag skulle byta av honom. Det var varmt och jag somnade och då jag vaknade fanns inga djur, hur jag än letade, de var vana att gå över i vatten och hade gått över längre ner, in på Nydala mark. Där hade August Lyttkens hittat dem och kört dem till Nydala. Jag sprang hem och lipade och var rädd för stryk, men Lyttkens skickade bud till far och jag måste gå och hämta dem. Far var sträng, jag var så rädd, men jag var tvungen att gå. Lipade gjorde jag men han sa att det inte var så farligt. Du är alldeles för liten för att vakta sa han, och den som blev glad det var Aron.

Sen då jag var konfirmerad gick jag på gården. Då jag hade tid hjälpte jag till och passade muraren, lavade stickor m m.

Sen fick jag börja köra oxar, vältra, harva och köra vad som helst. Vi var två pojkar, Johannes och jag. Vi hade 2 par oxar var. Vi körde ut klockan 5 på morgonen så de hade inte hunnit äta något vidare, men kl 11 kom det ombyte. Vi hade ju 2 par, vi pojkar var rädda om dem, om de var inne om middag någon gång så knyckte vi hö på ett annat ränne. Det fanns inget hö på stutarännnet så de fick bara halm. En middag hade vi hämtat var sitt fång hö. Jag gick först, såg inte för höet, stötte emot patron på gången, han röt att ni får inte stjäla hö. Vi lade höet till våra oxar, jag sa att det är ju patrons hö och patrons oxar. Han sa att det är mina oxar de andra också. Dela till de andra också, och det var vi tvungna att göra. För övrigt var det synd om Skedala stutar.

Då jag gick på gården kom det en ny inspektor som hette Olsson. Jag tyckte bra om honom, var alltid rättvis och snäll. En gång skulle mannarna fåra upp till potatis. Det var kört ryggar som var lika breda, det fick inte bli några kilar. En dräng Svante körde en kil, skylldes på oxarna som han hade nästan kört ut.

Jag ringelvältade en bit ifrån, Svante kom och tog mina oxar och lämnade sina. Jag var för liten för att försvara mig men jag var arg. Då jag kört en bit lade den ene sig och sedan lade den andre sig också, välten gick mycket tungt och jag satte mig på välten. Då kom Olsson och undrade varför jag inte körde. Jag förklarade hur det var. Ja, sa han, har han kört ut dem kan han köra dem nu också. Han sa att det är en tung fähund den där välten. Jag sa att jag ville ha mina oxar, jag kan köra potatisfåror lika bra som Svante. Vi följdes åt till potatislandet och jag fick försöka, och jag kunde, för jag har fårat hemma och far var noga. Olsson gick med två vändor, sen sa han till Svante att gå och ta sina stutar och vältra. Sedan fick jag fåra.

Sen flyttade Olsson till Getinge, en gård som hette Brogård. Han ville ha mig med, sade att du ska få mer betalt hos mig. Jag ville gärna följa med men fick inte för far. Olsson frågade också men fick också nej.

Min syster Matilda var och hjälpte till i en bekant familj en vinter. Det skulle bli tillökning i familjen. Hon trivdes bra och ville bli i stan, var erbjuden en bra plats, men hon fick inte, hon behövdes hemma.

På somrarna då vi höstade i ängarna i Brogård kom mor med middag då hon fått hem kreaturen från fäladen och mjölkat. Då vi sovit middag hade mor kört ut allt gräs från buskarna till ströplatsen på en hästkärra. Jag förundrade mig många gånger över att hon hann så mycket och orkade, men mor var ovanligt rask och duktig.

Likaså då vi högg säd med lie var mor med och tog upp och band. Om middag slipade far och mor lagade mat, sen sov vi middag medan mor diskade, hon fick ingen middagsvila.

Sen arbetade jag på gården där och gjorde samma arbete som de andra. Jag tyckte jag hade för lite betalt, 5 kronor i veckan. De andra hade 2 kronor för samma jobb per dag. Jag sa till far att jag skaffar mig ett annat arbete och gick inte till gården. Far tyckte jag skulle hålla på där, men jag blev hemma. På måndag eftermiddag kom patron dit och frågade far varför Aron inte kom. Far sa att han tycker han har för lite betalt (jag lyssnade osedd). "Tycker du också det är för lite?" frågade patron. Far sa: "Nej, jag hade inte så mycket då jag var så gammal". Jag tyckte far var dum, men patron sa: "Säg till Aron att om han kommer mer ska han få mer betalt". Jag fick sen 1,25 om dan, men jag hade hellre sökt ett annat jobb, men far behövde mig ibland.

Lyttkens var en person som stod på sin rätt, men han var inte orättvis, men vi gjorde för mycket arbete för torpen.

Det året jag nämnt blev det tid att hösta. Det höstades med liar. Jag fick order att ha lie med, höstade heta dagar, men det var små bitar och inte så strängt. Men så skulle torparna budas och far var inte stark nog så han ville jag skulle buda en man som brukade hjälpa oss ibland. Men jag gick inte, jag tyckte att när jag skulle hösta med den den så behövde inte far leja och betala mer än jag hade betalt. Vi började vid teglan kl 4 på morgonen och höstade. Jag var då 15 år. Det var bra klöver som låg bitvis. Det var för strängt, men jag höstade hela dagen. Johannes gav upp kl 10. Jag kunde bättre hålla lien vass. Men jag hade ont av det ända tills jag hade gjort min värnplikt, det gick bort i gymnastiken. Det var för övrigt den makligaste tiden jag haft – värnplikten. På lördagskvällen då vi höstat skulle jag ha min avlöning. Patron frågade hur många dagar, jag sa fem. Han sa: "Har du varit borta en dag?" Jag sa att jag höstat idag så jag vill ha en höstabricka. Jag tycker inte att far behöver leja då jag ändå höstat. Patron sa: "Du är för liten att få höstadagsverke". Jag sa att jag inte var för liten till att hösta idag. Han frågade då ladufogden om det var sant. Han sa att jag varit med hela dagen men att min kompis Johannes gav upp kl 10. Patron tog då en höstabricka och gav mig, han sa att hälsa far din att nu får du göra höstdagsverken så han behöver inte leja.

Patron var inte orättvis, fast han naturligtvis höll på sitt, han var bra mycket bättre än senare Skanse.

På för- och eftermiddagarna vid råg- och havreskörden fick vi hembryggt gott dricka, det kördes ut på fältet. De fick också en sup, de som söp, om merafton. Alla söp inte, de som var glada vid sprit fick löfte om att ta en sup för dem som inte söp. Han brände ju brännvin själv.

Jag har nästan alltid varit nykterist. Var godtemplare i 35 år. Då logen dog ut blev vi 3 kvar. Logen var rätt livskraftig så länge det var mycket folk på Marbäck och Skedala, men de flyttade. Då torparna flyttade blev det mindre folk och dessutom fanns det ingen lokal. Vi fick inte vara i skolan då lärarinnan pensionerades.

Logen Hemfrid som Aron var med och startade

Jag och Johansson trodde vi skulle kunna bygga ett godtemplarhus och bildade en byggnadsförening. Vi köpte en tomt i Skedala och betalade den. Vi hade lite i byggföreningens kassa men då tomten var betald tröt pengarna då det blev mindre och mindre medlemmar, bara 3 kvar, och så sålde vi tomten för 300 kronor.

En gång skickade mannarna mig, det var Fredrik Nord, att gå till patron och hämta en flaska brännvin. Vi blandade kompost. Patron hade på hösten köpt 30 järnvägs-laster sill och blandat med dyjord. Detta skulle vi blanda på sommaren. Det luktade vedervärdigt så vi kräktes lite var, jag ville inte gärna gå men det var inte bättre där. Då jag kom fram mötte jag patron. "Vad sköter du?" sa han. Jag skulle hämta en flaska brännvin. "Gå upp och hämta nycklarna", sa han. Sen fick jag en flaska och en sugare. Jag kunde inte få ner en droppe. Han blev arg, jag trodde han skulle slå mig. Men sen sa han: "Nu vet jag att inte du super upp mitt brännvin".

Sen var jag på Tönnersjö-heden och hackade hål till plantor, fick 1,50 om dagen. Men det var långt att gå, tog en timme och en kvart och lika länge hem, men vi hade bara 10 timmars arbetstid, några cyklar fanns inte. På Skedala arbetade vi från 5 till 8. Detta var 1894-1895. Jag hjälpte far att tröska och hugga ved. På vinern tröskade vi med slaga.

Den 11/2 1896 dog min far efter endast några dagars sjukdom. Doktorn var där men kunde ingenting göra. Det var lunginflammation. Läkarna hade inte de resurser som de har nuförtiden.

Sen blev det bouppteckning och auktion. Far hade 350 kr i skuld samt 150 kr som mor lånade till begravningen.

Sen fick jag och Karl-Petter ta vid. Jag var 17 år och Karl-Petter 5 år yngre. Vi hade 5 systrar, min yngsta syster var 3 år. Matilda gifte sig året därpå. Min äldsta syster Emeli flyttade till Röinge mejeri, B Jönsson.

Arons syster Tilda

Det var gott om tattare då, särskilt "Svarte Johan" med familj. Då far var borta blev de envetna, mor var rädd så hon gav dem vad hon kunde och ju värre blev det.

En gång på våren då jag kom hem med stutarna stod hela sällskapet på gången i lagården. Mor satt och mjölkade, hon sa att de ville stanna här i natt. Men det kan de väl inte, vi har ju en hel del grejer på logen, så det var omöjligt att ha dem där. Jag sa att ni får försöka någon annanstans. Svarte Johan blev arg och sa att vi står inte här och tigger, vi blir här ändå. Jag smet ut och in i farstun och tog en torvspade. Han följde efter, torvspaden hade egg runtom. Jag var så arg att tårarna kom, jag sa att en hund fredar sitt bo och det gör jag också. Han backade, jag hade inte tvekat att hugga honom i huvudet, följde honom ner i gatan. Han gick baklänges. Käringen och ungarna sprang över åkern, han hade häst och vagn på landsvägen. Efter den betan blev vi kvitt Svarte Johans besök. Då jag stannade vände han sig om, gick ut till vagnen, stod och rakade i vagnen, sa att springer du inte in så skjuter jag dig. Jag sprang då rakt ut emot honom och då satte han fart på hästen och jag gick hem. Jag gick upp på hallarna för att se var de blev av, de körde in till Petter Pers och där blev de. Men jag vågade inte sova, det fanns ett gevär efter far, en gammal mynningsladdare, och den laddade jag och sen satt jag på hallarna hela natten.

Det var många som ville ligga hos oss, vi bodde vid vägen, både luffare, gårdfarihandlare och andra, men ingen blev nekad. En julafton kom det två luffare klädda som telefonarbetare, de fick sitta vid bordet och äta som vi andra. Då tog den ene till ögonen och sa att visste mina föräldrar hur förfallen jag är så hade de blivit alldeles över sig. Han var prästson och hade studerat men börjat supa, hade troligen inte luffat så länge. Då han tog av strumporna följde skinnet med.

Då jag på vintern var på dagsverke skulle vi köra sågstockar. Stalldrängarna fick bromslänkar men jag fick ingen, det fanns ingen till mig, vi hade bara framvagn, alltså släpade vi ner stockarna. Det var halt och brant och oxarna kunde inte hålla igen utan bromslänk, stutarna var ojämna, en drog och en släpade nerför backarna. I en hålväg välte kärran 3 gånger, gick än på ena sidan och än på andra av hålvägen och välte upp igen. Jag tyckte det var synd om stutarna. Om middagen tog jag en yxa i stället och tänkte sne grenar. Ladufogden sa: "Du ska köra". "Jag kör inte utan länk", sa jag, "och riskerar att fördärva stutarna". "Gå och betsla", sa han, "du ska få länk, för övrigt är det väl inte dina oxar". Då jag kom till smedjan hade smeden satt ihop en länk. Ladufogden kom med den och sa: "Kör nu åt helvete"! Jag svarade

så lugnt jag kunde: "Där ska vara svårt att komma fram för där lär vara stensatt med ladufogdeskallar så det låter vi allt bli". Jag har alltid skött mina åligganden så gott jag förmått, men har inte låtit trampa mig på näsan.

På våren efter kom ladufogden till mig och ville ha hjälp. Jag gick och sådde för hand, jag är vänsterhänt så jag sådde med båda händer. Han gick med en stund, sa att det blev bra. Sen var han som en annan människa, vi var alltid överens sen. Hade han varit sådan första året, hade föregående inte inträffat.

På 1880-talet kördes mycket med bjälkar och bräder till Halmstad. Ibland på vintern tröt slädföret hemma och de fick då låna vagn av far och lasta om. (Detta tröt när järnvägen kom). Det kom också en del från skogsbygden som skulle till stan och fick ligga där, vi hade bara ett rum med eldstad så de fick ligga på golvet. Då fick vi dra ut vagnarna ur porten så de fick in djuren.

På våren skar vi torv, både torpare och statare, statarna hade små torp så de hade 2 kor och ett par grisar och höns. Jorden kördes på söndagarna med gårdens oxar, sen fick de fritt två dagar för att skära torv och två dagar för att hösta på bitar och dalgångar där inte gården höstade. Sen fick de fritt efter merafton för att köra hem höet då det var torrt och det var en ryslig brådska. Men de hade liten lön – 85 kr kontant, en halv tunna råg i månaden, ca 65 kg, och en flaska brännvin till jul. Vid råg- och havreskörden kom det en god hembryggd dricka och så en sup till merafton.

Lyttkens gjorde höstagille varje år efter inbärgningen. Vi fick en stor skiva bröd med ost, inget smör, dessutom sattes ut en stor balja på planen med dricka. Sen gick fördrängen och bjöd på brännvin. Han hade en stor höganäsflaska om 2 kannor, ungefär 6 liter, serverade i ölglas. En del var glada i sprit och de blev fulla nästan genast. Sedan var det dans med musik från Halmstad.

På hösten började bränneriet, det var ca 12 man, en brännmästare, en panndräng som satt och tittade på pannan där spriten rann i ett glasrör. 4 man pumpade till skift, allt gjordes för hand. Jag arbetade inte i bränneriet, men vi dagsverkare bar dit kornsäckar och tömde i ett stort kar med vatten. Sen torkades det till malt. Ett lass malt kördes till kvarnen dagligen. Där vi tömde kornet stod jästbaljor. Gubbarna skummade och tog en skopa och drack, det var brunt men de blev fulla, kallade det för sö.

Där fanns en kontrollant, vanligen en pensionerad officer. Det blev en biprodukt – drank. Det var en gubbe som körde den, han skrek på de gamla stutarna så det ekade över hela gården. Hade jämt jobb men körde en tunna brännvin varje kväll till nederlaget. En dag var där barfrost och rimmigt och tunnan föll i marken och spriten rann neråt smedjan. Spriten stannade delvis i håligheter i gatan och där såg jag gubbarna låg på magen och drack. Det var trätunnor på den tiden.

Då far dog den 11 februari hade vi mer att tröska. Det klarade Karl-Petter och jag av med tiden, högg ved m m.

Lyttkens kom hem och frågade mor om hon ville behålla torpet. Hon sa: "Det beror på om Aron stannar hemma, annars kan jag inte. Det gör du väl, du får ju göra dagsverken". Jag sa då att den nye ladufogden har bestämt att vi ska gå bestämda dagar. Det kan jag inte när det blir vår, skall vi ha torpet får jag vara hemma och våra, min bror är för liten. Lyttkens sa då: "Bry dig inte om ladufogden, du har mitt lov att göra dagsverken när du hinner, blott du gör dem på året. Då våren kom blev jag hemma ett par veckor. Ladufogden skickade bud men jag hade ju lov att bli hemma. Patron sporde ladufogden hur det går med vårarbetet. Det går dåligt, torparna kommer inte sina dagar. Patron frågade då vilka det var. Han sa då att det är Bengt Pål's pågafan, har skickat bud men han kommer inte. Patron sa då, du får inte sända bud till Aron, han har mitt lov att göra dagsverken när han har tid, han är ensam och vi skall vara människor.

Detta hörde en flicka som var där och städade och talade om det för mig. Patron var fordrande och sträng, men rättvis.

Då våren var slut hemma gick jag fram en dag. Det var ett par tre till som skolkat under våren. Vi skulle då ha straffarbete och dika, men det gick bra det också. Mor fick ett litet arv ifrån Enslöv 1899. Det första hon gjorde så betalade hon sin skuld 500 kr. Jag minns hur glad hon var, det var många pengar då.

Vi hade en gylta på våren. På den tiden ledde vi gyltan med ett rep om bakfoten. Vi brukade släppa suggan till galten på gården, men vi skulle fråga först. Suggan blev rädd, jag tog då i bakbenen, hon gick på frambenen förbi hundarna och hon skrek som svin brukar. Karl-Petter stannade i en halmstack och suggan var trött och lade sig att vila. Jag gick fram och frågade gubben på trappan och framförde mitt ärende. Han hade sett då vi gick över gården, trodde att jag frågade först efteråt, han röt och sa: "Är det att komma och fråga när ni redan har varit där." Jag blev stucken och arg då jag blev beskylld för oförrätt. Jag var häftig och sprang upp på trappan och sa att jag inte vill ha bitit av huvudet. Jag sa: "Ingen skada skedd, följ med ner och se. Annars är här fler än patron som har galt." Då akten var slut gick jag upp och skulle betala, en jungfru kom och öppnade och sa att jag skulle gå in. Patron satt och drack kafe, drog en stol intill bordet och sa att jag skulle ha kaffe. Han var troligtvis harm för att han misstrott mig, såg att han retat mig, var inte orättvis. Han hade mycket att stå i. Jag tyckte i regel att Lyttkens var bra, mycket bättre än sina rättare.

Om sommaren 1896 körde mor och jag till marknaden och skulle handla stutar. Birger Petterson i Röinge skulle hjälpa oss men han dröjde. Då kom det en slaktare och bjöd på stutarna men jag begärde 25 kronor. Han ville inte tala med mig och jag sa att vi säljer inte, det sa jag också till mor. Han gick, jag också, han träffade en person som frågade: "Köpte du stutarna av änkan?" "Nej det hade jag nog gjort, men det var en pågavalp som låtsades som

om han hade något att säga till om.” Jag hade nog inte begärt för mycket, han kom igen och betalade det vi begärt.

På hösten gick jag på tröskan och bar halm en hel vecka, halmen upp i stack uppför en stege. Det var i slutet på augusti 1896. Halmpress fanns inte, vi bar i rep, började kl 5 till kl 8 på kvällen. Det var långa tröskdagar, ingen kost och inget kaffe.

Sen började bränneriet efter potatisplockningen. 2 man körde potatis varje dag. 4 pumpare pumpade för hand i skift, en maltgörare, 2 skeppare på kylskeppet för att få mäsken lagom sval. Var det frost behövde de bara arbeta någon timme med sina långa rakor, sen var det potatistvättare m fl.

Varje höst sattes utgallrade kor och utkörda oxar på stallning. De fick dricka varm drank och gröpe, körde i huvudet till ögonen, blev ganska fort feta på 6-7 veckor, men de blev så lösa att man inte kunde gå dem nära. En urinbrunn fanns utanför, vi dagsverkare fick pumpa och köra bort urinen.

Våra kor gick på fäladen, det blev inte mycket mjölk. Ibland fick vi inte hem dem. Vi fick då leta upp och mjölka dem på skogen på kvällen. Detta hände ganska ofta, skogen varade från Göstorp till Kaneberget, ett område nära en mil. Inte alltid hittade vi dem första dagen.

Vid Tofta kom djuren ibland från andra sidan sjön, de gamla gick rätt utmed berget, men var det något nyköpt djur t ex stutar (vägen gick runt en vik) simmade de över då de såg korna på andra sidan viken. Det var ca 200 meter men det gick alltid bra.

Åren gick och det blev tid för mig att göra värnplikten. Det var min makligaste tid. Vi hade en sträng kapten Settergren, men han blev sjuk. Vi fick då en löjtnant, Lindström, mycket snäll människa. Under tiden dog patron Lyttkens 1899. Då var Settergren kompanichef. Jag var bjuden till begravningen men fick ingen permission.

Mitt hem var bara en fjärdingsväg från Heden. Jag gick hem på kvällen olovandes, hade begärt permis att få gå hem ibland för att hjälpa min bror då det var något särskilt brådskande men fick ingen permis. Jag gick hem på begravningsdagen vid 6-tiden för att hjälpa min bror att hösta. Det var tid att hösta, vi höstade med lie då det inte fanns någon höstmaskin då. Då mötte jag en kapten vid Skedala. Han frågade om jag hade permis. Jag sa att jag inte fått någon och jag sa som det var att jag skulle hjälpa min bror att hösta. Då jag inte fick fritt gick jag ändå. Nu blir jag väl rapporterad? ”Nej”, sa han, ”om du möter mig fler gånger så var inte rädd. Jag bor i skolan och kör här varje dag. Du må gärna gå hem om du vill och hjälpa dem”. Det är skillnad på kaptener, en del är människor, en del är någonting annat.

Jag gjorde min värnplikt 1899-1900, 68 dagar första och 30 dagar andra året. Som sagt, det var roligt och makligt, gymnastiken var utmärkt, hade arbetat alldeles för hårt på gården och

hemma. Jag var dubbelt så stark efter som innan, en del korpraler var malliga och gjorde livet surt, men de hade inte någon glädje av det.

Sen började jag på järnvägen 1910, lejde för dagsverkena. Karl-Petter var ju så stor att han klarade av jobbet hemma. Jag hjälpte honom ibland och jag betalade dagsverken och bodde hemma.

Tiderna ändrade sig, vi torpare beslöt att inte göra hoparbetet. Följden blev att vi blev uppsagda och måste flytta. De gamla torparna var rädda och trodde att vi som bodde ytterst inte vågade bli hemma då det kom bud, de kom då färdiga att gå för att se om vi gick. Då vi inte gick vände de om. Följden blev att jag fick skulden för allt. Lyttkens var ju död så det var sterbhuset som sa upp torparna. På sommaren hade ladufogden inget folk då torparna strejkade om hösten. Han kom då hem och ville ha hjälp. Karl-Petter och Emeli var där många dagar. De fick dagsverke, en pappbricka, så vi hade nästan så många brickor som vi behövde, så vi hade ingen dagsverksdräng på vintern.

På hösten kom det en annan inspektör som inte hade reda på det. Jag var på järnvägen men han kom hem till min bror och sa att han skulle komma fram. Han sa att jag har gjort dagsverken i somras, då vi hade dräng att göra dem, så vi har brickor. Men det var en mallig stackare och han kom igen. Bror min blev arg. Gå in och räkna brickorna sa han. Karl-Petter gick in men harmade sig, gick ut och sa att det är så många så jag hinner inte att räkna dem nu, jag har annat att göra. Bror min tyckte att en sommardag var värd mer än en vinterdag, men det brydde han sig inte om.

Arons bror Karl Petter

Det var inte så många nöjen på den tiden. Vi var ihop och fick vara hos någon torpare med dans och litet kaffe med gök, de som tyckte om det. Vi dansade om lördagkvällarna på vägen. Det var en del som spelade dragspel, Karl-Petter gjorde det då han blev stor. Sen gick vi till stationen där ungdomarna träffades och hade trevligt. Vi hade alltid majstång om midsommar. På somrarna gick vi till Skedalahed, där var dansbana och alltid mycket folk från Oskarström. Det kom mest flickor från Halmstad till Skedalahed, det gick flera extratåg på söndagarna. Många var lindrigt nyktra. Då de inte blev serverade i staden åkte de till Heden där det serverades öl hur mycket de ville ha. Det blev då en hel del berusade och ibland gräl, dock inte några allvarliga kravaller.

Jag blev hemma ett par dagar. Vi slagtröskade, då kom Gylick och Skantse och skulle gå dit. Vi började tröska. Då Gylick fick höra att jag var hemma stannade han och gick inte fram. Jag brukade hjälpa honom då han behövde hjälp.

Hade aldrig sett Skantse, men min bror hade talat om att han var mallig. Han stod i dörren, sa ingenting, inte ens god dag. Då vi tröskat ena sidan vände vi, jag tittade på honom men sa inget, vi började tröska igen. Han sa då att han skulle ta reda på om vi skulle göra några

dagsverken eller inte. Jag var arg och frågade: "Vem är du?" "Jag är inspektor på gården." "Det var tusan, har de verkligen så dum inspektor att han inte lärt sig hälsa på folk. Då jag ska flytta kommer jag och gör upp innan, och kom inte hit mera om du vill ha huden hel, vi behöver ingen vaktepåg". Han blev borta, vi hade några brickor kvar att göra och det gjorde vi på vintern.

Då vi kom till tröskan ställde han oss att bära halm jämte Petter i Brogård som var dövstum. Han tog sig om ryggen och gjorde grimaser. Skanse undrade vad han menade. Jag sa att han har ont i ryggen. Han får gå hem och hämta den andre, när de kommer hit ska de kunna göra vad som helst. Jag tecknade till Petter och gav honom repet att vi skulle nog klara oss.

Det var en lång loge, säden revs ner på logen och släpades med en lina om fram till tröskan. Vi skulle lägga halmen i ett torngolv eller mitt för. Det var en som stack upp den där. Jag hängde på mitt rep först och packade i hela släpan. Sen hängde Petter på och så hjälptes vi åt att släpa den ut på logen och la linan om och så drog hästen bort den. Jag låg i halmen och lossade linan då vi kom fram. Sen skiftade vi så hela förmiddagen och slapp att bära. Petter skrattade och tyckte det var bra. Skanse tyckte väl detsamma för om eftermiddagen sa han till mig att sela en häst så att jag och min bror skulle klara oss själva. Det behövdes en man till i golvet, sa att Petter hade ju ont i ryggen. Jag sa att jag har bara kört oxar så jaag kan varken sela eller köra hästar. Han hade en dräng att sela en av sina hästar, men det tyckte inte vi om så det blev lite cirkus på logen och vi fortsatte som förut. Tyckte han var stor i käften på morgonen mot den döve Petter.

Han blev lömsk på mig och skulle klå mig dagen efter, ställde mig att sticka på bordet. Jag frågade vem som ska hjälpa till. Det behövs bara en (det var annars alltid två). Jag sa att det ska jag nog klara, det blir därefter. Jag tog det så nätt, det var en stor tröska så den gick mest tomme, han stod och tittade på mig en timmes tid. Jag gav honom tjugan, sa att jag skulle gå på dass och gick, kom tillbaka. Han var då svett. Jag tog käppen och sa att jag klarar nog det också. Han var åtminstone 100 år efter sin tid, värderade oss sämre än djur. Han hälsade aldrig då vi kom om morgnarna.

Jag är inte någon svår person att ha att göra med men vill helst leva i fred med min nästa. Hade 2 grannar i 34 år i Brogård. Det var inte ett ont ord oss emellan under denna tid. Men som man blir behandlad, sådan blir man. Skanse kunde jag inte komma överens med.

På Skedala var i regel duktigt och bra folk. Vi var också vana vid humant bemötande, men denne översittare trodde att han kunde behandla folket hur som helst, till och med med prygel. Han blev följaktligen hatad och utsatt för drift.

En 17-årig drängpojke försov sig en morgon. Han gick och drog av täcket och väckte honom med käppen. Det tröskades den dagen men Emil fick inte köra. Du ska gå med frö till kontoret och gå ett ärende. Då de kom in låste han dörren och pryglade honom med en grov ekkäpp. Han hade förut försökt prygla en annan dräng. Werner han red hem till middagen, satt med båda benen på samma sida, mötte Skanse som stötte honom i ryggen med sin

ekkläpp med brodd i ändan så han föll av, men Werner var situationen vuxen och pryglade upp Skanse. En annan dräng var med. Han vände sina hästar och sa: "Jag skulle hjälpt dig men du klarar dig bra", så han blev på hästen. Detta var på vintern 1902. Pojken kom till tröskan och grät, jag lastade halm och frågade vad det var med honom. Jag har fått stryk. Av vem? Utav djävulskapet. Jag fick en konstig förnimmelse i kroppen, har aldrig känt något sådant sen, de lyfte mig upp, har alltid haft ett häftigt humör. Vi fick då se Skanse komma. Jag sprang emot honom. Är det du som slår pojkar? Kom så ska jag slåss med dig. Men då sprang han och jag efter, men han sprang fortare än jag och in på kontoret och låste sig inne. Jag har varit glad många gånger sen att jag inte hann upp honom. I det tillståndet jag var då hade jag inte frågat efter liv eller död.

Då jag kom tillbaka till tröskan körde de tomme, ingen arbetade, så maskinisten stannade.

Så reste alla in till Emil Lyttkens i Halmstad och klagade på Skanse, till och med ryktaren reste med tåget. Humöret föll på mig efteråt, vi var två på dagsverke, vi gick inte med till stan. Sen tåget gått vågade sig Skanse fram. Gyllicks pojke var värvad, hade ringt till honom och fått honom med iklädd sabel och uniform. Han vågade sig fram, vi två satt i stallet, nämligen Johan och jag. Jaså, ni följde inte med till stan? En ska passa korna, ryktaren har också rest, en ska hölja isstacken. Det blev jag som skulle gå till isen, tog en skyffel och satte mig på, så kom både Karl Emil Gyllick och han. "Jag sa att ni skulle hölja isstacken", sa han. Jag sa: "Det hörde jag, men det finns ju ingen sågspån". "Där är ju jord", sa han, "ska det vara jord så öser jag på jord, annars brukas sågspån närmast isen. Det ska vara som jag sagt" sa han.

Jag langade på jord en stund, så kom Karl Emil och sa att jag skulle ta bort den igen. Jag sa att har jag kastat på den får det vara, annars får han själv langa av den. Jag sa också att han var mallig och dum, aktar han sig inte får han stryk. Karl Emil och jag var lika gamla och goda vänner, en snäll pojke, hade brottats många gånger då vi var pojkar. På eftermiddagen kom drängarna med tåget, en del mindre nyktra. De gick fram och bankade på men Skanse hade låst in sig, såg honom inte mer den dagen. Johan och jag passade korna, tyckte att de inte skulle svälta, fast det var upproriskt på gården. Ingen gjorde något mer den dagen.

Det var både duktigt och snällt folk på Skedala, hörde aldrig av något sabotage eller dylikt, men så hade vi också snällt befäl, tills Skanse kom och agerade slavdrivare. Det gick inte, kom minst 50 år för sent.

Sen blev det polisförhör och länsman var där. Drängen Werner som hade klått upp Skanse vågade han inte ha kvar, så han fick sluta, men fick halva årslönen med detsamma. Pojken som fått stryk hade ingen far eller målsman, eljest vet jag inte hur det gått, han hade inte gjort något ont, bara försovit sig. Skanse fick uppmaning att vara snäll mot honom och inte ställa honom i hårt arbete, han är ju minderårig.

Jag lånade Sveriges Rikes Lag för att veta hur vi skulle handla vid flyttningen utan att göra lagbrott. Länsman kom dit och pratade och sa att vi inte fick ta något foder eller annat. Jag var inte hemma men Karl-Petter hade också läst lagboken, så vi har lagboken här. Kom in ska

vi se att det inte är som länsman säger. Han blev då en annan karl. Men mor blev alldeles rädd och förskräckt och hysterisk.

Jag tog vittne med och gick upp till Emil Lyttkens i Halmstad och frågade hur mycket de betalt länsman för att han skulle förskräcka folk. Mor är alldeles förskräckt. Han sa att han försäkrade på heder och samvete att han var oskyldig, visste inte om något. Vi stegade då upp till länsman, jag och mina två vittnen. Jag sa att han förskräckt min mor, gjort henne hysterisk. Ni är rättstjänare, ni ska följa lagen och inte skrämma och vilseleda. Han sa då: "Hälsa gumman att det inte är så farligt, det som är ert får ni naturligtvis ta, om inte sterbhuset vill lösa det. Det kan ni hämta sen ni flyttat. Jag sa att sen vi flyttat kan de förbjuda oss att komma. Det var bl a en luta. Det är bäst ni låter bli att ta den, ni kan riskera en stämning. Jag sa att jag riskerar hellre en stämning. Om den får stå kvar, får jag inte hugga på annans mark. Då drog länsman på mun.

Vi flyttade till Brogård, Skedalahed, där jag köpte ett torp av Salomon Johansson. Hade inte några vidare pengar, köpte mors lösöre. Hon fick en revers och jag betalade 5% ränta på såväl torpet som till mor.

Jag hade en kusin som hette Adolv Bengtsson. Han skrev till sina syskon i Amerika att vi ville resa dit, han och jag. Fick besked att vi var välkomna och att de skulle skaffa oss arbete.

Hade tänkt köpa 5 tunnland jord utmed landsvägen och bygga ett litet hus till mor på hörnan där Konsum hade affär. Tänkte komma tillbaka om jag lyckades tjäna pengar och sätta upp en liten affär, har alltid haft lust för affär.

Men mor grät och tyckte att jag kunde skaffa mig ett litet jordbruk så hon och töserna kunde vara hos mig. Om du reser och blir borta så står jag där och kanske kommunen får besvär med oss. Vi skall hjälpa till så gott vi kan.

Jag köpte då ovannämnda torp, men det skulle till handpengar, 1.500 kronor. Dom fick jag låna, blev erbjuden att låna en del utan att fråga. Det var det värsta jag visste att låna pengar, men det gick det också.

Adolv Bengtsson reste till Amerika och jag blev bonde. Det gick bra till sist, fast det var många bekymmer och mycket slit. Adolv Bengtsson var hemma och hälsade på. Han hade klarat Amerika bra och reste dit igen.

Mor, Karl-Petter och jag värderade mors lösöre till 800 kr. Vi frågade Birger Petterson i Röinge vad han tyckte. Han sa att han tyckte det var värt så mycket, han sa också att Karl-Petter och jag hade rätt till lön, men då blev det inget till mor. Mor hade 2 kor och en kviga som hade fistel på käken. Slaktaren bjöd 75 kr för den. Jag tyckte det var för litet, vi värderade korna och kvigan till 100 kr styck. Det var efter den tiden normalt betalt, den ena kon blev inte i kalv och den sålde jag året efter för 85 kr. Så fanns det 2 får, en gylta för 75 kr,

en del höns, en vagn, två st träkar och en plog, ett årder samt diverse annat. Dessutom fanns det en del halm och hö samt litet havre och en säck råg. Stutarna var mina, de köpte jag på auktionen efter far, samt en ny vagn som jag betalade med pengar som jag tjänade på hacke i Tönnersjö-heden. Det var billigt, Janne i Tolarp fick 18,50 för träarbetet, Sune Håkanson i Öppinge fick 35 kr för beslaget. Fars vagn var så smalspårig, jag välte i ängarna med ett hölass med mor i lasset, hon kom under men klarade sig. Sen var jag rädd för att köra hö med den vagnen.

Senare köpte jag all inre löseegendom av mor för 200 kr. Mor tog bara undan ett par lakan. Min skuld blev då 1000 kr till mor och jag betalade 5% ränta, liksom för min andra skuld. Mor hade bara 50 kr i ränta att leva på samt lite pension.

Då jag köpte Brogård av Salomon Johansson utfärdades en inteckning på 3500 kr jämte 5% ränta på resten av köpeskillingen. Då det gått 4 år ville han ha en halv procent ränta till och det gav jag honom.

Men året efter ville han ha ytterligare en halv procent, alltså 6%. Jag protesterade och sa: "Säg upp inteckningen". Det ville han inte. Jag sade då upp den och fick ett hypotek på 4000 kr med 4% ränta. Sen var det inga bekymmer för den saken.

Då jag hade köpt torpet och en tid därefter sa Birger Pettersson att Lina, hans hustru, tyckte jag skulle skrivit sterbhuset som ägare till torpet. Men det ville inte jag, tyckte att det var nog att jag satte ut mig själv ifall jag inte klarade mig. Visste inte hur det gick. Jag var då 23 år och myndig.

Han tyckte att töserna blir inte annat än pigor nu. Jag frågade då hur han hade handlat i mitt ställe och sa då att han skulle gjort samma. Det är inte lätt när många skall bestämma. Jag ville att Karl-Petter skulle blivit kompis med mig, men han ville inte, trodde inte det gick att klara upp.

Då vi skulle flytta frågade jag Skanse om han som representant för Lyttkens sterbhus ville köpa det foder som blev över, annars gör jag av med det på annat sätt. Det var två som hörde det. Han sa att han inte ville köpa, men vi fick inte föra bort något. Jag sa då: "Ni hör mitt erbjudande och hans svar". Vi var enligt lag skyldiga att erbjuda ägaren det foder som blev över vid flyttning till ortens pris. Hade betalat arrende för grödan, hade inget kontraktö grödan tillhörde alltså torparna.

Då vi flyttade gick jag ner med nyckeln och sa att nu ger vi oss iväg, dock inte så långt. Han frågade hur många lass halm jag hade kört bort. Det visste jag inte, men jag har tagit allt. Ni kan ju fråga sladder-gummorna så får ni säkert veta. Det var nämligen ett väldigt sladder på Skedala.

Arons Brogård

Då vi kom till Brogård fanns inget, inga bindslen i ladugården, t o m rännet över ladugården var borta, sådant rörde inte jag, jag lämnade det till min efterträdare.

Det var en mild vinter 1903 så vi kunde plöja den 15 mars. Därför hann jag höstplöja innan våren samt dika det allra värsta.

Henning Pettersson och jag åtog oss renhållningen av latrinerna på Heden så länge regementet var kvar på Skedalshed. Det var ett lett och strängt arbete. Vi fick inte vara där förrän 9.30 på kvällen och före 6 på morgonen. Men reveljen gick kl 5. Då måste vi vara därifrån. Det blev 2 lass om dagen, ett på kvällen och ett på morgonen. Det blev inte mycket sömn.

Vi skulle hålla torvströ och kalk till pissoarerna. Det gick åt en bal per dag med strö, men det blev mycket gödsel. Den behövdes för den magra grusjorden och på ljungheden som jag odlade så fort jag hann. Det var ungefär 10 tunnland som jag odlade upp. Året efter dikade jag. Där nere är surt och växer säv. Jag hämtade 10000 rör på Stjernarp med oxarna, lastade 300 rör varje gång. Min bror hjälpte mig en vecka att gräva, annars grävde jag själv.

Det fanns inget svinhus eller vagnsport. Jag byggde till uthuset åt väster och lade stenfot vid den gamla länkan. Den stod på pålar.

Jag arrenderade bete och höst av Salomon Johansson på Nydala. Det var dagsverke.

På våren då Maria skulle konfirmeras hade jag inga pengar då hon ville ha till kläder. Jag tyckte att det brådskade inte, jag hade potatis att sälja men fick ingen köpare. Jag fick så mycket ovetat att jag var snål osv. Hon hade väl inte bättre vett, hon hade liksom jag ett häftigt humör.

Jag gick till stan och träffade göteborgare och sålde potatis till dem så Maria fick sitt i tid. Det var inget vidare att sälja, hade 2 kor och de mjölkade inte så mycket. Vi behövde ju litet hemma. Det blev inte många liter att sälja. Fick 5,5 öre per liter. Jag hade lånat till bygge och reparationer. Det första året måste jag låna till räntor, var rädd att inte klara upp det hela. Det är inte lätt att köpa ett lantbruk och inte ha pengar. Det kostar att reparera hus, förbättra jorden, skaffa sig bättre redskap m m. Jag önskar ingen får göra det efter. Men det blev bättre med åren, bättre gröda år från år, flera djur osv.

Det första året bodde under sommaren en student hos oss från Mellby. Gunäs hette han, en mycket snäll pojke. Hans föräldrar hade ett lantbruk i Mellby. De var och hälsade på honom en söndag. Hans mamma ville att Klara skulle flytta till dem. Klara accepterade och flyttade, jag tänkte att det fick gå som det kunde.

Arons syster Klara

Arons syster Maria

Då Maria var konfirmerad flyttade hon till Tolarp men trivdes inte. Hon hade sagt till mor att hon ville flytta hem. Mor sa till mig att hon väl kunde få vara hemma under vintern och jag sade ja. Hon behövdes inte när Klara var hemma. På sommaren tog Maria plats i stan hos en barberare men trivdes inte och kom hem igen på vintern. Klara tyckte det blev för många fruntimmer så hon flyttade. Sen blev Maria där tills hon gifte sig. Jag varken tvingade eller lockade henne. Hade gärna fått ta sig för något annat som varit bättre. Då Maria flyttade skrev jag till Klara att jag behövde henne, att hon skulle få lika mycket betalt som i Mellby. Klara kom hem och hon var både snäll och duktig, så vi behövde inte Maria.

Min syster Emeli hade tjänst i Röinge som hjälpreda i mejeriet så hon var aldrig med i Brogård, hon hade flyttat innan.

På våren 1904 i april kom mejerskan i Röinge hem och sade att min äldre syster Emeli blivit skjuten till döds. Då jag kom dit var länsman Springer där och beklagade. De hade fått den uppfattningen att Emeli gjort det själv.

Då hon bäddade i kammaren, låg det en revolver under huvudkudden som tillhörde mjölkpojken. En dräng kom och fick se den och riktade den mot Emeli i tron att den inte var

laddad. Men det var den. Emeli ramlade på golvet, skottet hade träffat bakom vänstra örat. Det var inte hans revolver, pojkar skall ju alltid peka med skjutvapen. Han blev rädd och reste henne sittande emot sängen och sprang till de andra och sa att hon gjort det själv. Då mejerskan kom hem hade hon den uppfattningen att Emeli gjort det själv. Den uppfattningen hade alla i Röinge, t o m länsman.

Jag satte mig att tala med mejerskan och frågade efter hur det varit på eftermiddagen. Jag var fullt säker på att hon inte gjort det själv. Då vi talats vid och hon sagt hur det var, var jag säker på vem som gjort det.

Då jag kom dit sa länsman om hon brukade skjuta eller om vi hade skjutvapen hemma. Jag sade att vi hade gevär men hon var alltid rädd då vi hade geväret framme. Jag frågade om vi inte skulle titta på Emeli. Hon låg i en säng, jag vände på huvudet och såg kulhålet. Jag sade då att det är någon annan som hållit i vapnet, det är skjutet bakifrån och från vänster. Emeli var inte vänsterhänt. Han började bli intresserad, hade trott vad som sades.

Sen blev det polisförhör. Det var ett tradigt förhör. Pojken försade sig, men nekade. Då han hade talat en stund skulle en annan höras. Jag frågade då om inte Johan skulle stanna inne. Den andre, hans bror, sa tvärtemot. Han tog till ögonen och sa: "Alla skyller ni på mig". Men han nekade alltjämt.

Jag såg att han var rädd, gick fram och tog honom på axeln och sa att det var inte nog med att du tog livet av min syster utan du vill göra henne till självmörderska också. Då tog han sig på det och grät, han trodde att han skulle få dödsstraff.

Det blev obduktion men jag kunde inte närvara. Sen blev det rättegång på fängelset. Han fick en mild dom, 3 månader, han klarnade då upp. Trodde han skulle få dödsstraff. Länsman ville överklaga, men det var ju en ren olyckshändelse. Mor ville överklaga men det som var gjort kunde inte ändras. Han hade nog ändå. Kunde inte stanna kvar här, reste till Amerika och dog där rätt fort.

Klara flyttade, var på flera ställen tills hon gifte sig. Men hon var alltid snäll och duktig då hon var hemma.

1904 planterade jag några tusen granplantor. I backarna runt om växte de bra och de var fina då jag 1934 sålde Brogård. Nu är de avverkade och borta.

Jag var med i kommunalnämnden i 7 år. Det var då Nyhem hörde till Snöstorp, i Strids tid. Det var en del skiljaktigheter mellan nyhemsborna och oss andra, men det ordnade sig alltid. Svenningsson blev ordförande efter Strid. Var enligt min åsikt bättre. Jag hade varken lust eller tid så jag avsade mig uppdraget.

Var också med i styrelsen i Fyllinge mejeri i många år. Det var ett väldigt väsen på stämmorna. Till sist löste vi upp föreningen och bildade en ny. Det var större bönder i Röinge och Assarp än i Årnarp och Snöstorp och Skedalahed, men det ordnades upp till sist.

Gram åkerägare köpte jord mitt emot andra sidan Arlösavägen och byggde en ny gård. Lilla Nydala kallade han den, en mycket trevlig granne. Vi brukade jaga mest på söndagarna tillsammans.

Jag var och körde på Barnens Dag i Halmstad med mina oxar. Körde för ungdom ur stadens nobless. Det var omkring 1906 eller 1907.

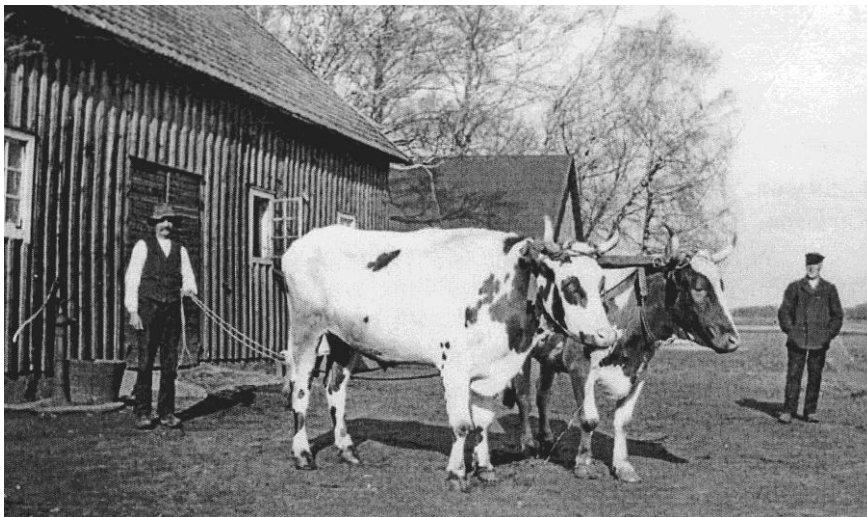
Sedan arrenderade Gram bort lantbruket till Karl Jönsson, Östra Karup. Han gifte sig där, det var ett mycket snällt och trevligt folk. Vi umgås fortfarande. Har varit där nere ett par dagar ibland.

1910 var jag på landstormen. Vi låg på västra skolan och hade en del övningar i Såprukslyckan.

Då jag var på landstormen skötte min syster Annie affärerna, plockade potatis och sålde. Karl Persson var också där. Annie och Maria var hemma tills de gifte sig.

Karl-Petter började på järnvägen det första året vi flyttade till Brogård, men han bodde hemma. Betalade 10 kr per månad det första året, sen betalade han 25 kr per månad. Men han hjälpte mig så mycket han kunde.

Jag hade trevliga grannar, Axel Bengtsson Nygård, Henning Pettersson Fransborg. Vi var grannar i 34 år, minns inte ett ont ord någon gång.

[Henning Pettersson på Fransborg](#)

År 1912 var det utställning i Halmstad på Patrikshill. Fick då en medalj för framstående jordbruksflit. Det var väl roligt med den men det hade varit mycket bättre med en peng, den gången hade jag behövt den.

Jag brukade gå på marknader och handla kreatur, mest stutar. Körde med stutar min mesta tid.

Jag köpte en honungsslungare av skollärare Lundgren. Den kostade 10 kronor, bror min ville vara med om den och det fick han, betalade hälften. Sen när Maria gift sig ville Ernst också ha del i den och det fick han. Jag körde ner med den och hämtade den då de hade slungat och allt var bra och trevligt så länge jag bodde i Brogård.

Men då jag flyttade till Hagaberg och inte hade något att köra med så blev det annat ljud i skällan. Jag trodde inte Maria om att beskylla mig för oförrätt och att jag varit orättvis, då jag istället gjorde allt för mor och mina syskon. Det var ärekränkning och känns hårt då man är oskyldig.

Hade det inte varit min syster skulle jag stämt henne och hon skulle fått bevisa vad hon sagt. Har haft svårt att sova många nätter, glömmer det aldrig då det var oförrätt och skvaller. Ernst sa bara ett ord men det räckte, vill inte återge det.

Jag har alltid haft lust med biskötsel. Det året jag var på landstormen fick vi 100 kg honung, det mesta jag fått någon gång. Men det var lågt pris, 1,25 kr per kg. Det året använde vi omkring 80 kg. Jag har alltid varit glad vid honung.

Sen gick tiden, fick en ny granne på Lilla Nydala, Braun, en gammal inspektor, en otrevlig person.

Byggde till ladugården, hade för små hus då jorden blev i ordning, fick sätta stackar. Det var besvärligt både att bärga och tröska. Sen byggde jag en loglänga och då blev det bättre.

Hade pojkar varje år, i regel duktiga, bland andra hade jag Johan Karlssons pojkar, Enslöv, Skogsled, särskilt duktiga. Sen hade jag en som hette "John Åtti". Han var bara liten då han kom dit, men både snäll och duktig med tiden.

Jag körde mjölken till Fyllinge varannan vecka i 15 år. Det var dålig affär, första månaden gick skjutsen till 34 kronor.

Karl-Petter och jag var alltid överens och hjälptes åt. Bror min hjälpte mig många gånger då det behövdes. Jag hjälpte också honom då det var något. Ville hellre vända sig till bror sin än svärfar. Det gick bra och var roligt.

1920 på förvintern fick jag ischiasvärk, kunde inte klara mig, reste tåget till stan och fick elektrisk behandling samt massage av fröken Knutsson. Det bättrade sig så småningom. Mina systrar hade mig att resa till Hälsingborg.

Karl-Petter gifte sig 6/9 1913. Han fick köpa ett tunnland jord av mig, så byggde han där. Teljander Jönsson byggde, jag körde all stenen från ån. Bocka-John lade stenfoten och grävde brunn. Sen körde jag allt trä och tegel från Skedalahed utan 2 lass tegel till skorstenen. Det hämtade John Eriksson och jag på Slottsmöllan, var sitt lass. Hans svärfar gjorde inget men bror min bad honom troligtvis inte. Karl-Petter var i hans ögon inget värd, kallade honom rallaren. Så bror min ville inte besvära.

Karlsfrid omkr 1920-25

Karl Persson och jag grävde en källare och körde gruset i en grushåla som vi delvis fyllde. Karl-Petter slapp att bli hemma från jobbet, behövde pengar. Mor sa till mig många gånger att jag skulle gifta mig. Hon sa: "Jag är för gammal, orkar inte med allt. Och töserna gifter sig och sen struntar de i dig". Det var sanna ord, men sådan är världena gång. Annars hade det inte varit som det ska vara.

Bror min jobbade på banan, behövde tjäna pengar vid ett sådant tillfälle. Han skulle ha ett egnahemslån då huset var färdigt men det dröjde och Teljander ville ha pengar. Karl-Petter var bekymrad men jag tröstade honom. Vi skrev en växel på 2000 kr och belånade i banken. Det räckte med våra namn då tills egnahemslånet blev klart. Så fick Teljander sitt då huset var färdigt. Då synen var klar fick bror min sitt lån och kunde lösa växeln. Sen var det klart.

Då jag plöjt upp ljunbackarna blev det bra potatis där och jag sålde till regementet. Fick mindre betalt per hektoliter men det var endast 60 kg till hektolitern mot i vanliga fall 75 kr. Dessutom fick jag sälja hela lass.

Blida, Erik på Skogsleds syster

Ett år hade jag harpat på våren och fyllt logen med fin matpotatis. Det kom då en halmstadbo och bjöd mig 2 öre per kg om jag ville köra dem till stan. Jag kokade då allesammans 75 hektoliter, grävde en grop 1 meter bred och 1 meter djup, saltade och bredde säckar över. Det blev utmärkt svinfoder.

Maria gifte sig och flyttade och Blida, Erik på Skogsleds syster kom istället. Jag saknade inte Maria.

Mor dog den 14/3 1920.

Sedan blev det begravning och bouppteckning och arvskitte. Det blev inte så mycket till var och en. Mor hade ju bara 1000 kronor. Köpte gravsten och gravplats. Gravstenen kostade 550 kr, gravplatsen 25 kr. Mors kläder var det inte mycket med. Töserna delade dem.

Petronellas likfärd 1920

Sen gifte Annie sig också så jag blev ensam. Jag saknade Annie mycket, hon var så duktig både ute och inne.

Jag köpte ett föl och födde upp. Det blev en bra häst. Sen köpte jag en till och sålde oxarna.

Åren gick sin gilla gång. Ischiasvärken bättrade sig men bra blir jag nog aldrig mer. Blev en gång våt om fötterna. Det var isvatten, fick en ryslig värk en hel vecka, kunde inte trampa på vänster ben, måste ligga i 7 veckor. Svea och Lilly värmdde havre och vakade halva natten var. Gustav var där då. Jag kunde inte gå ut och se mina djur på 7 veckor, men då jag kom ut så var de så fina och välskötta så jag kunde inte gjort bättre själv. Jag gick bort på vedbacken och tackade honom. Smens Axel var där och hjälpte till att skoga och hugga ved.

Då Annie gifte sig fick jag en hushållerska, Hilma från Våxtorp var där ett halvår. Jag tyckte inte om henne, hon var inte renlig, jag var van vid bättre.

Då jag såg hur bra Gustav skött det då jag var sjuk tänkte jag att kan jag göra något för honom så ska jag göra det på något sätt.

Blida hade lovat att flytta hit som hushållerska men skickade bakbud 2 veckor innan. Då stod jag där ensam.

Men så kom Svea och sa att hon kan flytta hit om jag ville. Jag blev naturligtvis glad, hon var väldigt duktig och häändig till allting. Vi kom bra överens, hade ett gott sätt och ett glatt humör. Hon var så rädd om allting som om det hade varit hennes eget. Önskade bara att det varit min tös. Hon var ensam på vintern.

På sommaren kom en annan flicka, Mary Storm, som Svea hade talats vid. Hon var trevlig och duktig hon också. Jag hade bra och trevligt, saknade inte mina systrar. Hon flyttade på hösten, så var Svea ensam på vintern. Det gick bra det också.

John Åtti var där också. Han var kvick och duktig. Han var där gott och väl 3 år.

Jag bodde i Brogård i 34 år. Det var inget lyxliv att vara bonde. Hade jag arbetat i 34 år och levt som jag gjorde hade jag haft mer, men tiderna ändrades, penningvärdet försämrades och realvärdet steg. Det är klart att jag förbättrade både hus och jordbruk och det blev ju delvis lön för mödan, men mest jordvärdestegringen.

Svea syster till Erik på Skogsled

På det andra året kom Ruth Bengtsson från Harplinge, en kvick och duktig tös, men hade ett friskt humör, gav inte efter, hade inte mjölkat förr men lärde fort. Hon var där ett och ett halvt år, sen flyttade hon till Klara.

Sen var Svea ensam flera år. Så fort Lilly växte till var hon där och hjälpte till.

Sen flyttade Svea hem och skulle gifta sig, men det blev inte av den gången.

Jag fick då en hushållerska från Saraböke, Femsjö, men hon var inte renlig. Det var svårt att äta, hon var där en månad, sen sa jag att hon fick flytta.

Lilly var där då så vi klarade oss den sommaren. Hon var bara barnet men mycket duktig. Gustav var där också så det gick bra. På hösten kom Svea igen och var där några år tills hon gifte sig. Det var den roligaste och bästa tiden av mitt liv. Lilly, Gustav och Svea var trevliga och skötsamma.

Den 20/4 19442 bildade Bexell och jag och några till en pensionsförening i Skedala. Det gick knaggligt till en början men vi fick bra fart på den. Jag var kassör där i 15 år. Var 79 år då jag avsåde mig uppdraget. Det fanns då omkring 130 medlemmar. Den föreningen växte fort.

Då Svea flyttade beslöt jag att sälja Brogård. Ville inte ha annan hushållerska, hade också ont av värken och orkade inte som förr. Jag var ju 60 år.

Jag fick en annan hushållerska, Bina, en snäll människa, med en flicka som gick i skolan. Men hon var gammal så det var för strängt för henne.

Så sålde jag Brogård med avträdande den 1 november 1937. Sen blev det auktion. Det var tråkigt att bli av med djuren och allt annat som man samlat under årens lopp, men allting ordnar sig.

Sen bodde jag hos Klara och John på vintern och en del av sommaren. Sen flyttade jag till Hagaberg 1938, där jag byggt ett hus under 1938. Flyttade i augusti. Jag bodde där i 22 år ensam. Sprutade träd i några år. Det var så många som hälsade på mig så det var knappast en dag jag var ensam. Tiden gick fort. Fick mycket frukt de sista åren.

Arons Hagaberg omkring 1945

Då jag byggde Hagaberg kostade det mig omkring 11000 kr. Levde där i 22 år, under den tiden ändrades och steg allting och fortsätter alltjämt. Jag fick 35000 då jag sålde, alltså bättre än att vara bonde. Idag kostar ett sådant hus 60-70 000 kronor, 1964.

Jag hade bi på Hagaberg, men fick inte mycket honung. Bina fick yngelröta, så jag rökade ihjäl dem innan jag flyttade till Gustav och Kerstin i Skedalahed.

Jag hade jämt jobb att sköta trädgården som jag anlade då jag byggt. Det var ett bra läge. Det växte bra där, både blommor och bär och äpplen.

Brukade också köpa rotposter till ved i Skedala kronopark, högg den själv för det mesta.

Var ganska mycket hos Karl Karlsson och fru Ruth och hjälpte dem, tyckte det var roligt att vara där. De strävade att förbättra stället, vilket också gav resultat. Dessutom var det roligt för de drog så jämnt. Ruth var omöjlig att jobba.

Aron hjälper till på olftedelen

År 1959 sålde jag mitt hus i Hagaberg, fick hålla auktion en gång till, hoppas slippa fler, roligare kan man ha. Jag var då 81 år, kände yrsel, vågade inte bo ensam.

Jag fyller 86 den 13/8 1964. Har hälsan rätt bra, en del krämpor får man finna sig i då man blir gammal.

Anteckningarna kommer inte i rätt följd. Har inte fört dagbok, har skrivit en del ur minnet, kan inte minnas årtalen vilket skulle varit roligt.

Den 8 oktober 1959 flyttade jag till Gustav Carlsson, Karlsfrid.

Har det så bra så jag har aldrig haft det så bra, får min pension varje månad och gör vad jag vill, mest ingenting. Har fuskat i korgarbete, men det blir inget bra arbete. Jag sysslar med litet blommor, men de trivs inte, det blåser för mycket där. Har också planerat några jordgubbar och en del annat smått.

År 1964 den 15 maj var jag och hälsade på Ture Johansson i Bohuslän, i sällskap med Kalle och Ruth på Tolftedelen. Ingrid körde genom Halland och Bohuslän. Vi var ända uppe vid norska gränsen vid Svinesund. Hem körde vi och såg hållristningarna i Tanum, en bit från Uddevalla. Sen var vi i Trollhättan, Örebro och Borås. Det var om pingst. Det är en av de roligaste resor jag haft, hade inte varit längre än i Göteborg. Det var så trevligt att se naturen

som var så storslagen i Bohuslän med höga kala berg omväxlande med små vackra gårdar uppkurpta intill höga berg. Det var också skogsklädda berg, men det finns i Halland också.

Den 12 juni 1964 hade pensionsföreningen utfart till Tjörn i Bohuslän. Sen körde vi om Trollhättan hem, trevligt det också. Vi såg de stora broarna i Stenungsund, de högsta i Bohuslän sägs det och i västra Sverige.

Den 21 juni 1964 körde Gustav för Kerstin, Öberg och mig i sällskap med Davids familj på utfart till Småland. Vi besåg Odensjö kyrka med omgivning. Där var mycket vackert, särskilt en gammal fin klocka. Har inte sett en sådan förr.

Sen körde vi till Älmhult och Stenbrohults kyrka. Den ligger så vackert vid sjön Möckeln, Linnés födelsebygd, Råshult. Där var också ett hembygdsmuseum med alla sorters gamla saker, inrymda i det hus där Carl von Linné föddes, även en byst och en källare i trädgården m m.

Den 8 november 1964 ramlade jag och slog axeln så den är öm och delvis förlamad.

1965 i september fick jag en lätt hjärnblödning, med förlamning i halva kroppen. Det har delvis gått tillbaka.

